תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס לימא מסייע ליה טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם אין חייבין על ביאת מקדש ואין שורפין עליהם את התרומה ראו לובן ואודם כאחת אין חייבין על ביאת מקדש אבל שורפין עליהם את התרומה מ"ט לאו משום שנאמר מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס אמר עולא לא הא מני ר' אליעזר היא *דתנן רבי אליעזר אומר השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש רבי עקיבא אומר ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש *ואמרינן מאי בינייהו ואמר חזקיה שרץ ונבלה איכא בינייהו דרבי אליעזר סבר בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבילה איטמי ור' עקיבא סבר *לא בעינן לאו אמר רבי אליעזר התם בעינן דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי הכא נמי בעינן דידע אי בלובן איטמי אי באודם איטמי אבל לרבי עקיבא דאמר משום טומאה מחייב הכא נמי משום טומאה מחייב ורב מאי שנא ביאת מקדש דלא דכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס אי הכי תרומה נמי לא נשרוף דכתיב והזב את זובו לזכר ולנקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס ההוא מבעי ליה לכדרבי יצחק דאמר רבי יצחק *לזכר לרבות את המצורע למעינותיו ולנקבה לרבות את המצורעת למעינותיה האי נמי מבעי ליה *במי שיש לו טהרה במקוה פרט לכלי חרס דברי רבי יוסי אם כן נכתוב רחמנא אדם וכי תימא אי כתב רחמנא אדם הוה אמינא כלי מתכות לא מכל טמא לנפש נפקא זכר ונקבה למה לי לכדרב ואימא כוליה לכדרב הוא דאתא אם כן נכתוב זכר ונקבה מאי מזכר ועד נקבה עד כל דבר שיש לו טהרה במקוה אי הכי כי איטמי בשאר טומאות לא לישלחו אמר קרא מזכר מטומאה המפורשת מן הזכר וכל היכא דכתיב מזכר עד נקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס הוא דאתא והא גבי ערכין דכתיב הזכר *ותניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה תלמוד לומר הזכר ואם נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס טעמא דכתיב הזכר ואם נקבה הא מזכר ונקבה לא ממעט ההוא מבעי ליה לחלק

תורה אור

במדבר ה · ויקרא ה · ויקרא טו · ויקרא כז

שבועות יד: · שם יח:

תשלחו. היינו שילוח טמאים ממקדש: רבי אליעזר היא. דבעי לענין קרבן טומאה עד דידע במאי איטמי אבל לרבנן דלא בעו בשאר טומאות עד דידע במאי איטמי הכא נמי מחייבי דלא דרשינן זכר ודאי נקבה ודאית: השרץ ונעלם. או בנבלת שרץ ונעלם ממנו: על העלם שרץ. שנטמא וידע ובשעה שנכנס נעלם ממנו טומאה חייב: ואינו חייב על העלם מקדש. אם כשנכנס למקדש זכור לטומאה ונעלם ממנו מקדש ונכנס שאינו סבור שזה מקדש ובשילא נזכר פטור: שרץ ונבלה. לפניו וידע שנגע באחד מהם ואינו יודע באיזה מהם נגע ובשבא למקדש שכח אותו ומשיצא נזכר: ר' אליעזר. דאוכר שם שרץ סבר דבעינן עד דידע אם בשרץ איטמי כו': הזב את זובו לזכר ולנקבה. ולדרוש נמי זכר ודאי נקבה ודאית מטמא כזיבה ולא טומטום: לזכר לרבות מצורע. שהוא מוקש לזב להיות מעיינותיו אב הטומאה לטמא אדם וכלים כזב דכתיב ביה (ויקרא טו) וכי ירוק הזב וגו': פרט לכלי חרס. טמא שאין טעון שילוח מן העזרה: הוה אמינא כלי מתכות לא. טעון שילוח ולהכי שני בדיבוריה למדרש כל שיש לו דין הנוהג בזכר ובנקבה דהיינו טהרה במקוה: מכל טמא נפקא. דאף כלי מתכות בעי שילוח ועל כרחין הוה דרשינן אדם דדמי ליה ולא כלי חרס שאין לו טהרה: עד נקבה. משמע כל מי שיש לו דין שהוא מזכר עד נקבה שיש להן טהרה: אי הכי. לעיל קאי. כיון דאמר רב לענין שילוח זכר ודאי ולא טומטום בשאר טומאות נמי כגון טומטום שנטמא במת או בשרץ ונכנס למקדש יפטר: הזכר. והיה ערכך הזכר: תלמוד לומר הזכר. ה"א דריש: אם נקבה. אם קדריש: ההוא מיבעי ליה. למכתב זכר ונקבה: לחלק

[לקמן לה:]

[עירובין קה: ע"ש]

אמר עולא הא מני ר' אליעזר היא. והא דתנן בסוף הערל (יבמות פג:) רבי אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר הא אמרינן התם לא לכל אמר רבי אליעזר אנדרוגינוס חייבין עליו אי נמי י"ל דהכא הכי קאמר האי תנא דאמר אין חייבין על ביאת מקדש דריש השרץ כרבי אליעזר: **פרט** לכלי חרס גרסי'. ושו לא ולא גרס שאין לו טהרה במקוה דבשלהי המוצא תפילין (עירובין קד:) בעי למימר משום דאינו נעשה אב הטומאה ואין צריך למוחקו דאף ע"ג דאינו מן הברייתא נקטיה הש"ס משום דמסיק התם דה"ה שרץ אע"ג דאב הטומאה הוא וא"ת דאמר *בפ"ק דסוטה (דף ח) ובפרק אלו דברים (פסחים סז) אפי' מת מותר ליכנס במחנה לויה שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו וגו' מאי אפי' אדרבה מת קיל טפי דאין לו טהרה במקוה ואפילו במחנה שכינה נמי ויש לומר דאיכא למ"ד שילהי עירובין (דף קה:) דמחייב מכניס שרץ למקדש אע"ג דאין לו טהרה במקוה וה"ה מת אי נמי מת מחייב טפי משום דיש במינו טהרה במקוה כגון אדם חי: **הוה** אמינא כלי מתכות לא. האי מצי למנקט כלי שטף אלא נקט כלי מתכות משום דחמיר דחרב הרי הוא כחלל: **עד** כל דבר שיש לו טהרה במקוה. מלשון עד דריש כדפ"ה דמשמע כל מי שיש לו דין שמזכר עד נקבה דהיינו שיש לו טהרה במקוה וא"ת כל טמא לנפש אם כן למאי אתא ויש לומר דברים אלו דברים בפסחים (דף סז:) דריש ליה שפיר: **אי** הכי בשאר טומאות נמי. פירוש כיון דדריש מזכר ועד נקבה למי שיש לו טהרה במקוה אם כן מוקמינן קרא גם בשאר טומאות דלאו לובן ואודם דקיימי בכלים ואם כן דטומאת מת ושרץ נמי לא לישלחו טומטום ואנדרוגינוס: **תלמוד** לומר הזכר. ה"א דהזכר דריש ותימה דבפ' על אלו מומין (בכורות דף מב:) אמרינן שאני הכא דכתיב הזכר הזכרים משמע משום דכתיב הזכרים אבל ה"א דהזכר לא חשיב יתור למעט אנדרוגינוס ושמא היכא שום דרשא התם דדריש מה"א: **הא** מזכר לחודיה לא ממעט. כן ברייתא אתיא כרבי יהודה כדמוכח במסכת שבת בפרק ר"א דמילה (דף קלה:) על הא דקאמר רבי יהודה אנדרוגינוס דוחה שבת דקאמר רב חסדא לא נצל אמר ר' יהודה זכר הוא שלם אהא לומר כן בערכין יערך ותניא הזכר ולא טומטום כו' פירוש התם ספרא רבי יהודה וקאמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא אנדרוגינוס פסול לקדש מי חטאת דברי רבי יהודה ופריך מאי שנא גבי מילה ומשני משום דכתיב המול לכם כל זכר והשתא תימה דהכא גבי ערכין צריך יתורא למעט טומטום ואנדרוגינוס ולא ממעט להו מלשון זכר ונקבה וגבי מילה אדרבה צריך יתורא לרבות וגבי קדוש ממעט ליה אף ע"ג דליכא יתורא אמעיטא לאנדרוגינוס אלא משום דכתיב ונתן ולא כתיב ונתנה למעוטי אשה והוה מצי למימר דכיון דתלי בערכין דלא הוי בכלל זכר ילפינן קדוש מערכין ומילה נמי הוה ילפינן אי לאו דגלי קרא דכל זכר ואי דלא ילפינן קדוש ממילה משום דטפי אית לן למילף מערכין לחומרא והכא דפריך וכל היכא דכתיב זכר למעט טומטום ואנדרוגינוס והא גבי ערכין ס' לא מצי לשנויי דמערכין ילפינן דאדרבה ממילה אית לן למילף דהוי בכלל זכר כדי להשמיע שילוח ולא מערכין לקולא ובפרק על אלו מומין (בכורות מב:) דמצריך קרא יתירא למעט טומטום ואנדרוגינוס דקאמר כשהוא אומר הזכר למעט שאין ת"ל ולא ילפינן מערכין לחומרא שלא להכשירו לעולה ולהצריך קרבן אחר התם איצטריך קרא לקרבן נדבה כגון שאמר הרי זו עולה ואי קולא שאינו קדוש דלא הוה ילפינן מערכין לקולא אלא ממילה לחומרא ולהכי איצטריך קרא אך קשה דבפ' הערל (יבמות עב:) משמע דלא פסיל ליה ר' יהודה לענין קדוש אלא משום דהוי ספק איש ספק אשה דתנן התם ר' יהודה אומר אנדרוגינוס שקדש קדושיו פסולין משום שהוא ספק אשה ואשה פסולה לקדש וי"ל דלגבי ערך אף ע"ג דהוא זכר או נקבה ממעטו הכתוב מערך איש ואשה לפי שהוא משונה ואי הוה מיעוטא דזכר לחודיה הוה אמינא דאפקיה רחמנא מערך זכר ואוקמיה בערך נקבה אפילו הוא זכר וכן איפכא וגבי מילה אי נקבה היא הא איצטריך קרא לרבויי ואי זכר הוא שמא היכא שום דרשא דהוה ממעטינן ליה אי לאו דריביה הכתוב והשתא דבכורות (דף מב:) דהזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס איכא למימר דלא אתיא כר' יהודה דכיון דספק הוא לא איצטריך קרא למעוטי ספקא ואף ע"ג דסתם ספרא ר' יהודה הוא היינו בסתמא אחרינא אבל הא ע"כ לאו רבי יהודה היא:

ס"ג

[צ"ל בפ"ג דסוטה כ:]

מסורת הש"ס

◆

מוסף רש"י

השרץ ונעלם ממנו. או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו (שבועות יד:).

שרץ ונבלה. טמא שרץ וטמא נבלה, בידיעה שבטומאה ידע שנגע בשרץ או בנבלה, אבל לא ידע באיזה מהן נגע, ואותה טומאה נעלמה כשאכל קדש (שם יח:).

פרט לכלי חרס. טמא שאם הכניסו למקדש פטור, דאין לו טהרה, דכתיב (ויקרא יא) ואותו תשברו, שאין לו טהרה אלא בשבירתו (עירובין קד:).

הזכר. והיה ערכך הזכר, ומריבויא דה"א נפקא לן ולא טומטום (בכורות מב.) ה' יתירא קדריש (שבת קלו:).

בערך איש. ערך איש וערך אשה אין שוין כדמפרש בפרשת בהר סיני (בכורות שם. וצ"ל בחקותי).

ואם נקבה. מריבויא דאם נפקא לן ולא טומטום (שם) ואם יתירא ולא טומטום ואנדרוגינוס (שבת שם).

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ג מהל' שגגות הל"ב:

סג ב ג מיי' פ"ג מהל' ערכין הל"ה סמג עשין קמח:

◆

תוספי הרא"ש

ואתו תרוייהו: אמר עולא הא מני ר' אליעזר היא. ותימה הא תנן בסוף הערל ר' אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר וי"ל דהא אמרינן התם לא לכל אמר ר' אליעזר אנדרוגינוס זכר מעליא ועי"ל הא דקאמר הכא סבר לה כר' אליעזר היינו בפלוגתא דהשרץ ונעלם: פרט לכלי חרס גרס"ל"ג שאין לו טהרה במקוה דאינו מן הברייתא כדמוכח בסוף המוצא תפילין דבעינן למימר לפי שאינו נעשה אב הטומאה ושיהו אין צריך למוחקו אע"ג שאינו מן הברייתא חשיב דנקט ליה תלמודא משום דמסקינן התם דבשרץ (נמי) פליגי נמי תנאי והיינו ע"כ משום שאין לו טהרה במקוה: הוא כלי מתכות לא. ה"ה דהוה מצי למימר כל כלי שטף לא [אלא] נקט כלי מתכות לרבותא דאע"ג דחמירי דחרב הרי הוא כחלל: עד כל דבר שיש לו טהרה במקוה. תימה לא איצטריך כל טמא לנפש לכלי מתכות ובריש אלו דברים בפסחים דריש ליה לדרשא אחריתא: אי הכי בשאר טומאות נמי לא לישלחו. אא"כ דשלוחו לכדרב (תנא) היא דאתא כיון דאמרי' מזכר מטומאה המפורשת מזכר אבל כיון דאמרת דעד אתא לרבויי כל דבר שיש לו טהרה במקוה ואיכא אפילו בשאר טומאות נשתלחו א"כ טומטום ואנדרוגינוס' נמי [לא לישלחו אמר' בטומאות מת ושרץ] ומשני דאפילו הכי דרשינן מזכר מטומאה המפורשת מן הזכר:

ר'